COMBATEREA CORUPŢIEI ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Andrei BORŞEVSKI,
doctor în istorie, cercetător ştiinţific superior la Institutul Patrimoniului Cultural al AŞM
Aleksandr SOSNA,
lector la Facultatea de Drept (USM)

SUMMARY

Corruption has a negative political, economic and social impact. The Final Report of Transparency International on the period of the year 2007 reads that Moldova, as a whole, takes the 113th place in the level of corruption. All countries undertake measures to combat corruption using different methods, but only those which are aware of the danger and maintain a certain political will in combating this phenomenon are successful. If the state does not interfere with rigorous measures to combat corruption in the education sector, in 15 - 20 years the economy of the country will become uncompetitive on the world market, thus leading to an economic fiasco.

Lupta împotriva corupţiei trebuie să fie funcţia permanentă a statului şi preocuparea întregii societăţi. Trebuie să fie create bazele stabile naţionale ale limitării răspândirii şi reproducerii corupţiei, prevăzută pentru o perspectivă istorică îndelungată.

Pentru lupta efectivă cu corupţia, este necesară elaborarea şi implementarea unui program anticorupţie complex, care trebuie să se transforme într-un sistem de activitate permanentă de limitare a corupţiei. Elaborarea şi realizarea unui astfel de program trebuie să se bazeze pe înţelegerea firească a naturii corupţiei, pe conştientizarea premiselor existente şi a limitărilor, pe principii clare şi productive.

Ponind de la situaţia concretă vizând corupţia, eficacitatea controlului şi lupta împotriva ei, condiţiile generale de combatere a corupţiei sunt: limitarea maximală a puterii depline a funcţionarilor; informaţii ideale despre funcţiile lor la formalităţile de înregistrare; asigurarea transparenţei activităţii lor; majorarea esenţială a salarizării muncii funcţionarilor concomitent cu creşterea responsabilităţii lor; limitarea drastică a drepturilor birocraţiei de „reglementare" a economiei, învăţământului, ocrotirii sănătăţii, ştiinţei, culturii; reducerea aparatului birocratic la toate nivelurile; sporirea independenţei businessului şi personalităţilor; creşterea independenţei şi prestigiului judecătoriei; formarea societăţii civile; existenţa unei voinţe politice reale în reducerea corupţiei.

Cea mai mare parte a eforturilor trebuie concentrată în domeniul activităţii legislative, unde orientarea prioritară să fie munca de revizuire a legislaţiei în vigoare, înlăturarea contrazicerilor, întrucât acestea creează posibilităţi pentru samavolnicie şi corupţie; lichidarea numeroaselor trimiteri normative în legile în vigoare; înăsprirea controlului departamentelor de creare a normelor; executarea permanentă a expertizelor proiectelor legislative şi a altor acte normative în scopul neacceptării în ele a dispoziţiilor, locurilor goale (necercetate), excepţiilor şi altor neajunsuri care, direct ori indirect, contribuie la comiterea crimelor, îndeosebi a celor economice şi a corupţiei.

Este necesar a informa populaţia despre planurile, hotărârile în acţiunile puterii în scopul stabilirii controlului obştesc. Populaţia trebuie să aibă acces la informaţie, asigurat prin legislaţie, fiind prevăzut ca obligaţie a puterii, iar încălcarea acestei obligaţii urmează a fi sancţionată cu stricteţe. De asemenea, este necesar de a perfecţiona legislaţia impozitară în scopul micşorării zonelor economiei tenebre; trebuie majorat salariul funcţionarilor de stat cu includerea sistemului social de garanţii în vigoare; necesită a fi asigurată transparenţa în adoptarea unor decizii economice importante (despre privatizare, acţionare, organizarea de licitaţie ş.a.).

Direcţia principală în combaterea corupţiei să fie orientată la prevenirea ei, adică lichidarea cauzelor şi condiţiilor ce o favorizează. Un rol central în sistemul de prevenire a corupţiei trebuie acordat învăţământului şi propagandei. Acest complex de măsuri trebuie să se realizeze în următoarele direcţii: popularizarea exemplelor de succes ale programelor anticorupţie realizate în alte ţări; stimularea activităţii organizaţiilor civile care urmăresc cazurile de corupţie, practica şi metodologia de combatere a ei în Moldova şi furnizarea informaţiei primite de ele; informarea permanentă a societăţii despre realizarea programelor anticorupţie (publicarea buletinelor, a materialelor informaţionale, organizarea emisiunilor tele-radio ş.a.); crearea unei atmosfere de intoleranţă faţă de corupţie în toate manifestările ei.

Acţiunile anticorupţie constituie un proces îndelungat. Acest fenomen nu poate fi stârpit în totalitate. Totuşi,

printr-un control riguros, el poate şi trebuie redus atât prin măsurile de prevenire, îndreptate spre factorii criminogeni şi înlăturarea condiţiilor care generează corupţia, cât şi prin depistarea nemijlocită a actelor de corupţie, prin tragerea la răspundere penală a celor vinovaţi, în temeiul legislaţiei. Este absolut necesară completarea măsurilor de prevenire şi contracarare cu acţiuni de educare a populaţiei în spiritul intoleranţei faţă de actele de corupţie şi obţinerea sprijinului ei în campania anticorupţie promovată de autorităţile publice.

Legea Republicii Moldova cu privire la prevenirea şi combaterea corupţiei determină că garanţiile prevenirii corupţiei sunt politicile şi practicile din domeniul respectiv care reprezintă un complex de măsuri legislative, instituţionale, economice, sociale şi morale realizate prin:

a) reglementarea activităţii autorităţilor publice şi a funcţionarilor publici;

b) supravegherea conduitei funcţionarilor publici;

c) organizarea expertizei anticorupţie a proiectelor de acte legislative şi a proiectelor de acte normative ale Guvernului, discutarea publică a proiectelor elaborate, evaluarea riscurilor instituţionale de corupţie;

d) reglementarea modului de formare şi de administrare a finanţelor publice;

e) participarea societăţii civile şi asigurarea accesului la informaţie în procesul decizional;

f) asigurarea accesului la informaţie privind măsurile de prevenire a corupţiei şi rezultatele aplicării lor;

g) diminuarea efectelor corupţiei asupra sectorului privat al economiei naţionale;

h) prevenirea legalizării veniturilor obţinute ilicit;

i) reglementarea activităţii politice şi a procesului electoral;

j) alte măsuri necesare pentru realizarea scopurilor prezentei legi.

Prin Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova nr.421-XV din 16 decembrie 2004 a fost aprobată *Strategia naţională de prevenire şi combatere a corupţiei*. Necesitatea aprobării Strategiei este determinată de conştientizarea imposibilităţii de a dezrădăcina corupţia doar prin aplicarea unor măsuri penal-restrictive. În legătură cu aceasta, este necesară o nouă abordare a acestui fenomen, incluzând îmbinarea acţiunilor de prevenire a corupţiei cu cele de depistare, instrumentare şi sancţionare, concomitent promovându-se mecanismele economiei de piaţă.

Scopul Strategiei constă în reducerea corupţiei pentru a nu periclita statul de drept şi democraţia, pentru a nu împiedica dezvoltarea economică şi socială a ţării.

Obiectivele Strategiei sunt: asigurarea supremaţiei legii; respectarea principiului separaţiei puterilor şi colaborarea acestora în strictă corespundere cu Constituţia şi legislaţia; perfecţionarea cadrului legislativ în conformitate cu cerinţele legislaţiei internaţionale; asigurarea transparenţei activităţii instituţiilor publice, a accesului la informaţie, promovarea standardelor etice; activizarea societăţii civile şi a sectorului privat în prevenirea corupţiei; crearea atmosferei de intoleranţă faţă de acest flagel.

Planul de acţiuni pentru realizarea Strategiei naţionale de prevenire şi combatere a corupţiei este constituit din 6 compartimente care, în principiu, includ 105 puncte. Documentul prevede perfecţionarea cadrului legislativ şi asigurarea aplicării legislaţiei, asigurarea transparenţei şi responsabilităţii în activitatea politică; diminuarea efectelor corupţiei asupra sectorului privat; intensificarea cooperării instituţiilor publice cu societatea civilă; extinderea colaborării internaţionale.

În legislaţia Republicii Moldovei un rol important în lupta cu corupţia este atribuit Centrului pentru Combaterea Crimelor Economice şi Corupţiei, care este unul specializat în acest domeniu, având menirea să prevină şi să combată corupţia şi actele corupţiei ori comportamentul corupţional.

În funcţiile Centrului intră:

a) Parlamentul;

b) Preşedintele Republicii Moldova;

c) Guvernul;

d) Procuratura;

e) Serviciul de Informaţii şi Securitate;

f) Curtea de Conturi;

g) alte organe centrale de specialitate ale administraţiei publice şi autorităţile administraţiei publice locale;

h) societatea civilă.

În anul 2006, Centrul a descoperit 687 infracţiuni, 308 dintre ele fiind legate de corupţie. 65% din infracţiunile identificate de Centru au fost săvârşite de persoane care ocupau posturi de conducere în organele administrării publice. În domeniul învăţământului şi ştiinţei au fost descoperite 44 de infracţiuni, dintre care 41 au fost săvârşite în diferite instituţii de învăţământ din ţară. Activitatea de contracarare a corupţiei în domeniul medico-sanitar a condus la depistarea a 31 de acte corupţionale în care au fost atraşi atât medici de rând, cât şi persoane cu funcţii de răspundere.

În anul 2007, Centrul pentru Combaterea Crimelor Economice şi Corupţiei a reuşit să descopere 312 infracţiuni legate de corupţie.

Un rol esenţial în prevenirea şi combaterea corupţiei revine parteneriatului dintre Centrul pentru Combaterea Crimelor Economice şi Corupţiei şi Alianţa Anticorupţie.

Un mecanism anticorupţional important este dezvoltarea societăţii civile, deoarece o societate civilă slabă

nu conştientizează pe deplin paguba adusă de corupţie şi nu este în stare să se împotrivească celor cointeresaţi în existenţa corupţiei.

Atitudinea indiferentă faţă de corupţie în societate generează slaba exprimare la oameni a sentimentului de demnitate, tolerarea inegalităţii, oamenii se obişnuiesc cu privilegiile corupţilor şi ale acelor care practică mituirea. Înstrăinarea celei mai mari părţi a populaţiei de putere este apreciată ca factor principal ce favorizează corupţia. Societatea civilă slab dezvoltată este pasivă şi fără voinţă, descoperirea actelor de corupţie nu trezeşte o reacţie furtunoasă a societăţii, opinia populaţiei vizavi de ele poate fi ignorată de aparatul de stat, ea nefiind susţinută de manifestări în masă (mitinguri, demonstraţii), la care să se ceară demisia funcţionarilor corupţi. Mai mult decât atât, în cazul unei societăţi civile nedezvoltate, oamenii sunt convinşi de faptul că lupta cu corupţia este doar problema organelor de drept.

O societate civilă slab dezvoltată nu poate reproduce un număr suficient de oameni de elită care să opună concurenţă administratorilor corupţi care activează, adică se creează o situaţie când nu avem cu cine să-i înlocuim pe cei corupţi. Într-o astfel de societate partidele şi mişcările politice sunt slab legate de populaţie, nu se bucură de o susţinere solidă din partea ei şi nu se pot manifesta în calitate de forţă motrice în lupta cu corupţia.

Nici mijloacele de informare în masă independente nu găsesc suficientă susţinere materială şi morală în societate. Statul şi funcţionarii corupţi, marii proprietari de capital sunt actorii principali care realizează mituirea, iau canalele de difuzare a informaţiilor aflate sub controlul lor, manipulează conştiinţa socială: ascund proporţiile corupţiei şi acel mare prejudiciu pe care îl aduce ea intereselor sociale, creează în societate o atmosferă de calm, de aparenţă a luptei cu corupţia.

Societatea civilă slabă nu susţine organul reprezentativ al puterii, nu insistă să li se ofere împuterniciri reale de control organelor executive. Problema privind corupţia poate fi soluţionată doar în cazul existenţei unei societăţi civile puternice.

Treptat, societatea civilă din Moldova începe să iniţieze acţiuni de combatere a corupţiei. Organizaţia obştească necomercială Institutul pentru Democraţie, fiind membru al Alianţei Anticorupţie din Moldova, realizează un proiect de combatere a corupţiei în universităţile din republică. În cadrul proiectului este prevăzută organizarea unor seminare, publicarea unor recomandări metodice anticorupţie, instalarea cutiilor anonime anticorupţie şi alte măsuri.

Un rol important în lupta cu corupţia aparţine *mijloacelor de informare în masă.* Sarcina lor este nu doar de a informa societatea despre acte concrete de corupţie, dar şi să propage programul anticorupţie, să anunţe despre succesele lui, să formeze la cetăţeni deprinderi de combatere a comportamentului depravat; să ridice conştiinţa lor civică. Pentru realizarea acestor sarcini, este necesar ca mijloacele de informare în masă să fie protejate legislativ. La libertatea presei vor contribui un şir de măsuri: respectarea legii despre dreptul la informaţie care asigură cetăţenilor, inclusiv jurnaliştilor, posibilitatea de a primi informaţii de la structurile puterii: suprimarea ori reexaminarea unor legi cu privire la clevetire şi jignirea personalităţii, pentru a exclude posibilitatea folosirii lor în scopul de a exercita presiune asupra presei; lichidarea cenzurii în mijloacele de informare în masă; ridicarea nivelului profesional al jurnalismului; lichidarea discriminării unor mijloace de informare în masă din partea organelor puterii (de exemplu, limitarea accesului la informaţii ori a posibilităţilor de a plasa reclama); asigurarea independenţei profesionale şi a responsabilităţii jurnaliştilor care activează în mijloacele de informare în masă de stat.

Vorbind despre rolul mijloacelor de informare în masă în combaterea corupţiei, vom menţiona două funcţii pe care le îndeplinesc ele – de demascare şi de iluminare. Prima presupune publicarea materialelor, prezentarea subiectelor video care demască actele de corupţie ale reprezentanţilor puterii de stat ori ale altor persoane. Profită de situaţia de serviciu, acestea creează bariere administrative în cazul soluţionării vreunei probleme, în scopul de a obţine profit. Rezultatul acestor publicaţii – atragerea atenţiei societăţii asupra acestor fapte infracţionale, eliberarea funcţionarilor corupţi din posturi, intentarea pe astfel de cazuri a proceselor penale etc.

Funcţia de iluminare în lupta cu corupţia este semnificativă. Importanţa ei constă în faptul că anume ea formează poziţia civică în societate faţă de corupţie. Diverse ca gen – articole, notiţe, subiecte video, emisiuni radio, publicaţii pe site-uri, acestea pot relata despre ceea ce este corupţia şi care pot fi manifestările ei, care sunt cauzele apariţiei şi consecinţele acesteia, pot reflecta măsuri anticorupţie aplicate atât în ţară, cât şi peste hotare etc. Astfel, fiind informat, omul începe să gândească altfel, încetează să perceapă corupţia ca ceva care nu-l priveşte pe el personal. El percepe acest fenomen ca problemă a întregii societăţi, este preocupat de combaterea ei, fie şi la un nivel mic – în cadrul întreprinderii sale, al instituţiei de învăţământ etc. Şi toate acestea sunt rezultatul publicării în mass-media a materialelor despre corupţie.

Astfel, rolul principal al mijloacelor de informare în masă în lupta cu corupţia este de a dezvălui societăţii, prin intermediul cercetărilor jurnalistice, fapte şi meca-

nisme tainice ale corupţiei lipsind-o de condiţii prielnice de dezvoltare, dându-i societăţii speranţa că pedeapsa pentru ele e de neocolit, în acelaşi rând, de a contribui la formarea atitudinii negative faţă de corupţie. Pentru o luptă integrală cu corupţia, mijloacele de informare în masă trebuie să devină de sine stătătoare şi puternice – „puterea a patra". Misiunea specială a mass-media – asigurarea dreptului fiecăruia la libertatea exprimării şi a dreptului la informaţii integrale şi veridice.

Bibliografie:

1. Codul civil al Republicii Moldova // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.82-86.
2. Codul penal al Republicii Moldova // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.128-129.
3. Legea Republicii Moldova privind combaterea corupţiei şi protecţionismului, nr.900 din 27.06.1996 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1996, nr. 56.
4. Legea Republicii Moldova privind serviciul public, nr.443 din 04.05.1995 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1995, nr.61.
5. Legea Republicii Moldova cu privire la Centrul pentru Combaterea Crimelor Economice şi Corupţiei, nr.1104 din 06.06.2002 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.91-94.
6. Legea Republicii Moldova cu privire la prevenirea şi combaterea corupţiei, nr.90 din 25.04.2008 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr.103-105.
7. Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova despre aprobarea Strategiei naţionale de prevenire şi combatere a corupţiei şi Planul de acţiuni pentru realizarea Strategiei naţionale de prevenire şi combatere a corupţiei, nr.421-XV din 16 decembrie 2004 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2005, nr.13-16.
8. Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova cu privire la implementarea Strategiei naţionale de prevenire şi combatere a corupţiei şi activitatea Centrului pentru Combaterea Crimelor Economice şi Corupţiei în anul 2006, nr.200 din 26.02.2007 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2007, nr.29.
9. Hotărârea Parlamentului Republicii Moldova cu privire la implementarea Strategiei naţionale de prevenire şi combatere a corupţiei şi activitatea Centrului pentru Combaterea Crimelor Economice şi Corupţiei în anul 2007, nr.1519 din 29.12.2007 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2008, nr.8-10.
10. Administrarea corporativă – premisă a transparenţei şi prevenirii corupţiei. – Chişinău, 2004.
11. Ai Dreptul să ştii. Ghid practic pentru accesul la informaţiile officiale. – Chişinău, 2003.
12. Caraşciuc L. Măsurăm corupţia: de la sondaj la sondaj. – Chişinău, 2007.
13. Caraşciuc L., Gască V., Drelinski V., Obreja E., Şuleanschi S. Micul business şi corupţia. – Chişinău, 2003.
14. Caraşciuc L., Obreja E., Popovici T., Mandru V. Corupţia şi accesul la justiţie in viziunea societăţii şi a experţilor. – Chişinău, 2002.
15. Cozonac C., Guja I., Munteanu P. Monitoring the Access to Information in the Republic of Moldova. – Chişinău, 2004.
16. Edificarea statului de drept: Materialele Conferenţei internaţionale ştiinţifico-practice, 26-27 septembrie 2003. – Chişinău, 2003.
17. Ghid anticorupţie pentru cetăţeni. – Chişinău, 2006.
18. Iachimov S., Stoianov S. Corupţia în Moldova şi lupta cu ea. – Comrat: Institutul pentru Democraţie, 2007.
19. Lapteacru V. Oare corupţiei şi protecţionismului li s-a declarat război juridic în Moldova? // Legea şi Viaţa, 1996, nr.10, p.19-21.
20. Mărari S. Să extirpăm corupţia // Legea şi Viaţa, 1993, nr.2, p.26-27.
21. Obreja E. Prevenirea corupţiei politice prin reglementarea finanţării partidelor politice şi campaniilor electorale. – Chişinău, 2007.
22. Solop V. Combaterea infracţiunilor legate de corupţie // Legea şi Viaţa, 2000, nr.3, p.33-34.
23. Sosna Al., Iachimov S., Dobjanskaia L. Corupţia în Moldova // Legea şi Viaţa, 2008, nr.5, p.55-57.
24. Stoianov S. Corupţia în Moldova şi lupta cu ea // Buletinul clinicilor juridice, 2007, nr.5, p.17-18.
25. Timuş A., Climenco V. Combaterea criminalităţii şi corupţiei nu admite amanare: aspecte sociologice // Revista Naţională de Drept, 2003, nr.6, p.29-31.
26. Бенюк В., Назария С., Руснак А. Коррупция и организованная преступность – угроза национальной безопасности (на примере Республики Молдова и других стран-членов СНГ). – Кишинёв, 2002.
27. Боршевский А.П. Повышение роли СМИ в борьбе с коррупцией: доступ к информации. – Комрат, 2007.
28. Возгрин И.А. Коррупция, сущность и пути противодействия // Актуальные проблемы антикоррупционной политики на региональной уровне. Часть 1. – Санкт-Петербург, 2001, с.15-27.
29. Жизнь без взяток. – Кишинэу, 2004.
30. Каращук Л., Дрелинский В., Гыскэ В. Честный бизнес – ключ к успеху. – Кишинэу, 2005.
31. Конституционное развитие Республики Молдова. Международная научно-теоретическая конференция. – Кишинэу, 2004.
32. Лаптеакру В., Мартынчик Е. Коррупция: мнение работников правоохранительных органов // Закон и Жизнь, 1997, № 5, с.12-15.
33. Лаптеакру В.Д. Коррупция: социально-правовые и криминологические проблемы. – Кишинэу, 1996.
34. Лаптеакру В.Д. Коррупция: этимологический и социально-правовой аспекты // Закон и Жизнь, 1994, №12, с.21-25.
35. Лаптеакру В.Д., Мартынчик Е. Г. Социальная база организованной преступности и коррупции // Economie şi Sociologie, 1994, nr.3, p.81-89.
36. Макарь И. Уголовное право Республики Молдова. Особенная часть: Учебное пособие. – Кишинэу, 2004.
37. Маршалл М. Гражданское общество в борьбе с коррупцией. – Москва, 2001, с.172-177.
38. Ротару М. Понятие, причины, последствия и меры предупреждения коррупции // Закон и Жизнь, 2008, № 2, с.33-39.
39. Сосна А., Касым С. Правовой анализ коррупции и взяточничества в Республике Молдова //Закон и Жизнь, 2008, №6, с.39-44.